

CARMEN-GABRIELA PAMFIL
(1950-2017)

Un an și jumătate fără Carmen-Gabriela Pamfil. Pare puțin dacă mă raportez la ultima noastră discuție, densă și semnificativă ca toate celelalte, care parcă s-a petrecut săptămâna trecută. Pare mult pentru nevoia mea acută și continuă de sprijinul emoțional și informațional pe care îl acorda întotdeauna cu atâta altruism, deși condiționat. Condiționat de sita valorică, calibrată deopotrivă după criteriile afective și intelectuale, fatalmente subiective, cu care cernea oamenii din jurul ei, așa cum cernea de fapt toate lucrurile și ființele de care se înconjura. O definea o fantastică, ieșită din comun pasiune, regășibilă în tot ce făcea și în tot ce simțea. Intensitate, acesta este cuvântul. Era intensă în dragostea totală pe care o revărsa asupra familiei și prietenilor, în generozitatea cu care forma tinerii pe care îi atrăgea magnetic în raza ei de influență, pe care îi orienta spre performanță și îi încuraja spre un anume tip, special, de nemulțumire de sine, generatoare de progres, era intensă în nevoia de a avea aproape frumosul în toate formele sale, de la natură la artă – și la fel de intensă era și în pasiunea cu care se lupta cu nedreptatea, în privința căreia nici un compromis nu era acceptabil. Și mai cu seamă era intensă în entuziasmul cu care citea, lucra, studia, descoperea.

Tot ce făcea, făcea cu simț de răspundere, cu o rigurozitate excepțională și cu dorința de a epuiza toate căile care promiteau rezultate palpabile, fie ele și parțiale. Dificultățile nu o deconcertau, eșecurile de etapă nu îi deviau traiectoria neabătută și nu cunoștea liniștea până când încercarea nu era încununată de succes. De o exigență îmblânzită de dragostea pentru ceilalți, cu principii inflexibile pe care și le aplica în primul rând sieși, era mai cu seamă intransigentă în raport cu propria muncă, pe care o perfecționa prin

eforturi supraomenești, căci devotamentul față de profesie, în primul rând ca trăire fundamentală și apoi ca raliere din convingere la obiectivele culturale înalte ale Institutului de Filologie Română „Alexandru Philippide” din Iași, pe care l-a slujit o viață (din 1973, când a terminat studiile universitare), a fost o constantă în viața ei. A învățat de la cei mai buni, atât de la contemporanul G. Ivănescu, a cărui elevă și colaboratoare apropiată a fost, cât și, indirect, de la „clasici”, de la Timotei Cipariu și mai ales de la A. Philippide, pe care nu doar i-a studiat cu acribie până când opera lor și-a relevat până și ultimul secret, ci i-a și iubit cu afecțiunea care te leagă, de exemplu, de membrii familiei. Se însuflețea, rememorând în tablouri vii întâmplări și instantanee din colaborarea cu profesorul Ivănescu, care ni-l aducea înainte, aievea, pe savantul autentic cu aer distrat, care era capabil să vadă în faptul de limbă aparent banal aspectul reprezentativ, care admitea când greșea într-un fel emoționant, numai al lui, și care avea pe canapeaua de acasă, pentru sine, printre grămezile de cărți, aflate într-o harababură a cărei noimă numai el o știa, doar „loc cât de-o pisică”. Se încrunta cu gravitate sau râdea sănătos, din toată inima, aducând din trecut, izvorâte din povești autentice și din lecturi pasionate, expresii, imagini și situații în care profesori și mentori sau, dimpotrivă, impostori pe care istoria i-a pedepsit prin acoperirea de uitare deveneau pentru o clipă oameni vii, cu metehne și calități, cu excese sau cu atitudini ponderate.

Generozitatea cu care se poziționa față de trecut prin respectul pentru înaintași era egalată doar de încrederea cu care relaționa cu viitorul, prin tinerii în a căror valoare credea și pe care îi iubea sincer. Recunoștința față de valorile trecutului s-a tradus an de an în continuarea liniei directoare a doctrinei magiștrilor, concretizată în articole, studii, ediții și monografii. Lui Timotei Cipariu și operei acestuia le sunt dedicate teza de doctorat *Concepția lingvistică a lui Timotei Cipariu* (1983), urmată de ediția critică Timotei Cipariu, *Opere I* (1984), cu un studiu introductiv de Gavril Istrate și *Opere II* (1992), cu o prefață de Mioara Avram, și apoi, în plină maturitate științifică, studiul de mare amploare *Timotei Cipariu – lingvist și filolog* (2009). Alături de ediția Cipariu amintită mai sus, ediția critică Alexandru Philippide, *Opere alese. Teoria limbii*, realizată în

colaborare cu G. Ivănescu și apărută în același an 1984, reprezintă un vârf al editării critice, reper incontestabil pentru orice cercetător care se ocupă de această latură a cercetării filologice. Activitatea de editare a operei lui A. Philippide continuă prin publicarea în 2006 a lucrării *Știința noastră. Cum știm. Cum ar trebui să știm. Starea psihologică* (cu o postfață de Al. Andriescu) și mai cu seamă prin *Istoria limbii române* (2011), rezultat notabil a circa două decenii de muncă intensă, la finalizarea căreia am avut privilegiul să particip în calitate de coeditor. Monografia *Alexandru Philippide* (2008), care concentrează într-o sinteză precisă și cuprinzătoare esența operei și a personalității lui A. Philippide, este o nouă pledoarie, convingătoare și rațională, în favoarea validității doctrinei lingvistice promovate de A. Philippide și mai târziu de G. Ivănescu, continuată la un înalt nivel calitativ de Carmen-Gabriela Pamfil. Care a fost și inițiatorea și organizatoarea principală a două manifestări științifice tematice, consacrate celor două genii tutelare ale filologiei ieșene (de fapt, ale filologiei românești în general), Philippide și Ivănescu: simpozionul național „Alexandru Philippide – 150 de ani de la naștere” (2009) și colochiul internațional de mare anvergură „Gheorghe Ivănescu – 100 de ani de la naștere” (2013).

Lucrările de referință menționate, cărora li se adaugă o serie lungă și importantă de articole și studii lucrate cu minuție, definesc o parte - reprezentativă, dar nu exclusivă - a profilului său științific, care se completează cu activitatea lexicografului de excepție Carmen-Gabriela Pamfil, în primul rând ca redactor și revizor la *Dicționarul limbii române* al Academiei, în cadrul departamentului de lexicografie-lexicologie. A redactat și a revizuit cuvinte-titlu (precum verbul *a vrea* - totuna cu *a voi* -, prepoziția *la*, apoi verbul *a vorbi* - totuna cu *a vorovi*) al căror semantism, greu de descifrat, i s-a dezvăluit după luni, chiar ani, de reflecție serioasă și muncă acerbă, și în urma ei au rămas sute de pagini de dicționar, nimic altceva decât vârful aisbergului care a fost toată activitatea sa imensă dedicată dicționarului-tezaur.

Tot ca lexicograf, a participat, alături de Ioan Oprea, Victoria Zăstroiu și Rodica Radu, colegi de Institut, la proiectul de mare anvergură *Noul dicționar universal al limbii române* (2006), apărut în

cinci ediții, mereu adăugite și îmbunătățite, contribuția sa notabilă constând în redactarea unei porțiuni consistente din dicționar (literele L–S). În 2010 publică, în aceeași formulă redacțională, *Dicționarul universal ilustrat al limbii române* și, dacă timpul ar fi fost de partea ei, ar fi dus cu siguranță la bun sfârșit, cum făcea întotdeauna cu toate proiectele, și dicționarul de neologisme pe care îl inițiasse, pentru care concepusese metoda și principiile și în realizarea căruia implicase o echipă de tineri cercetători.

Ne-a lăsat datoria de a-i continua activitatea, la dicționarul de neologisme și în toate celelalte proiecte, având în minte, ca un ideal, dorința de a-i copia atitudinea științifică exemplară și mai cu seamă devotamentul și dragostea cu care interacționa în egală măsură cu subiectele de cercetare și cu oamenii din jurul ei. Nu am nici o îndoială că personalitatea ei iradiantă va continua să ne încălzească sufletele și că profilul ei de om de știință aparte, pentru care modestia era un companion permanent al valorii, s-a înscris deja în galeria de cercetătorilor români autentici.

LUMINIȚA BOTOȘINEANU